

MESTERSÉGEK ÉS MŰHELYEK  
A KÖZÉPKORI ÉS KORA ÚJKORI  
MAGYARORSZÁGON  
TANULMÁNYOK HOLL IMRE EMLÉKÉRE

CRAFTS AND WORKSHOPS IN HUNGARY  
DURING THE MIDDLE AGES AND THE EARLY MODERN PERIOD  
STUDIES IN MEMORY OF IMRE HOLL

Szerkesztette / Editors

BENKŐ ELEK – KOVÁCS GYÖNGYI – OROSZ KRISZTINA

Magyar Tudományos Akadémia  
Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet  
Institute of Archaeology, Research Centre for the Humanities  
Hungarian Academy of Sciences

Budapest 2017

Támogatók / Sponsors



Képfeldolgozás, képszerkesztés / Image processing and editing  
RÉTI ZSOLT

Angol fordítás / English translations  
CHRIS SULLIVAN

ISBN 978-615-5766-01-5

© Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet  
Institute of Archaeology, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences  
© Archaeolingua Alapítvány / Archaeolingua Foundation  
© Szerkesztők, szerzők, fordító / Editors, authors, translator  
2017

Minden jog fenntartva. A tanulmányokban felhasznált illusztrációkért a szerzők felelnek.  
All rights reserved. The authors are responsible for the illustrations used in the studies.

Borító / Cover

Mozaikpadló részlete a pilisi ciszterci apátságából, 13. század eleje. Fotó: Tihanyi Bence  
Tímárt ábrázoló címer a budai domonkos kolostor egyik sírkövééről, 16. század eleje.

Budapesti Történelmi Múzeum, Budapest. Fotó: Tihanyi Bence  
Arcos pohár Visegrádról, 1400 körül.

Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeum, Visegrád. Fotó: Kocsis Edit

Detail of mosaic flooring from Pilis Abbey, early 13th century. Photograph: Bence Tihanyi

Coat of arms depicting a tanner on a tombstone from the Dominican friary in Buda,  
early 16th century. Budapest History Museum, Budapest. Photograph: Bence Tihanyi

Beaker from Visegrád featuring human faces, c. 1400.

King Matthias Museum of the Hungarian National Museum, Visegrád.

Photograph: Edit Kocsis



**ARCHAEOLINGUA**

Borítóterv / Cover design: KASZTA MÓNI  
Tipográfia és nyomdai előkészítés / Layout and desktop editing: KOVÁCS RITA  
Nyomda / Printers: PRIME RATE Kft., Budapest

## TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

Szerzők / <i>Authors</i>	9
Rövidítésjegyzék / <i>Abbreviations</i>	11
HOLL IMRE EMLÉKEZETE <i>REMEMBERING IMRE HOLL</i>	
Holl Imre emlékezete / <i>Remembering Imre Holl</i> (BENKŐ ELEK – KOVÁCS GYÖNGYI – OROSZ KRISZTINA)	15
Holl Imre tudományos bibliográfiája / <i>Imre Holl's scientific bibliography</i> Összeállította / <i>Compiled by OROSZ KRISZTINA</i>	29
HOLL IMRE Középkori régészet III. Archeometria, archeobotanika, archeozoológia <i>Medieval archaeology III. Archaeometry, archaeobotany, archaeozoology</i>	47
TANULMÁNYOK <i>STUDIES</i>	
ARADI CSILLA A gálosfa-kistótvárosi nemesi kúria és kályhacsempéi <i>The manor house at Gálosfa-Kistótváros and its stove tiles</i>	77
BALLA MÁRTA – ÉDER KATALIN Budai lelőhelyekről előkerült török kori fajanszok anyagvizsgálata <i>Tests on Ottoman-era faience from sites in Buda</i>	95
BARTOSIEWICZ LÁSZLÓ „Midőn, mint jó rárók, mezőn széllyel járók...”. Társadalmi identitás és solymászat az újkor hajnalán <i>'Like valiant hawks they fly across the embattled sky...'. Social identity and falconry in early modern age Hungary</i>	113
BENDA JUDIT Marhakereskedelem és mészárszékek a késő középkori Budán, Pesten és Óbudán <i>The cattle trade and butcher shops in late medieval Buda, Pest, and Óbuda</i>	125
B. BENKHARD LILLA Utak a városban. Topográfiai változások Kőszeg városkapuja előtt a 13–16. században <i>Roads in the town. Topographical changes in front of Kőszeg's town gate in the 13th–16th centuries</i>	149

<b>BENKŐ ELEK – BARKÓCZY PÉTER</b>	
A könyv régészete. Középkori könyvveretek és -kapcsok a pilisi ciszterci monostorból <i>The archaeology of books. Medieval book clasps and other book fittings from Pilis Cistercian Monastery</i>	165
<b>FELD ISTVÁN</b>	
Késő középkori faburkolatú szoba a gyulai várban <i>A late medieval wood-panelled room in Gyula Castle</i>	193
<b>GAÁL ATTILA</b>	
A fémmegmunkálás leletei a szekszárd-palánki török kiserőd (Jeni Palanka) feltárásából <i>Evidence of metalworking from Yeni Palanka, the Ottoman palisaded fort at Szekszárd-Palánk</i>	215
<b>GERELYES IBOLYA</b>	
Az anyagvizsgálatok jelentősége a 16–17. századi balkáni ötvösműhelyek meghatározásában <i>The significance of materials analysis in identifying 16th–17th-century goldsmith's workshops in the Balkans</i>	241
<b>GÖMÖRI JÁNOS</b>	
Pergőfúrók lendkerekei az Egyházásfalu melletti kora középkori vasolvasztó telep helyén (Győr-Moson-Sopron megye) <i>Flywheels for pump drills on the site of an early medieval iron-smelting settlement near Egyházásfalu (Győr-Moson-Sopron County)</i>	255
<b>IRÁSNÉ MELIS KATALIN</b>	
Középkori konyhák, kemencék a Margit-szigeti királyi udvarházban és a domonkos apácakolostorban <i>Medieval kitchens and ovens in the royal manor house and Dominican nunnery on Budapest's Margaret Island</i>	269
<b>KOCSIS EDIT</b>	
Különleges kerámiák és emberfejes edények a középkori Visegrádról <i>Unusual ceramics and vessels reminiscent of human heads from medieval Visegrád</i>	289
<b>KOLLÁTH ÁGNES</b>	
A kora újkori redukált égetésű korsók eredetéről és típusairól <i>The origins of early modern age reduction-fired jugs and their various types</i>	307
<b>KOVÁCS GYÖNGYI</b>	
A kora újkori kerámia változásaihoz. Régi és új elemek a székesfehérvári Hiemer-ház leletanyagában <i>Changes in early modern age ceramics. The old and the new in finds from Székesfehérvár's Hiemer house</i>	325
<b>LAJKÓ ORSOLYA</b>	
„Veres fazék, paraszt csupor, tokános tál”. Az írott források szerepe a kora újkori kerámia kutatásában <i>'Red pot, small rustic mug, dish for meat stew'. The role of written sources in the researching of early modern age pottery</i>	353

## MIKLÓS ZSUZSA – VIZI MÁRTA

Fazekasság egy hajdani dél-dunántúli mezővárosban.  
Decs-Ete, a 7. ház régészeti leletei  
*Pottery in a market town of old in southern Transdanubia.*  
*Decs-Ete, archaeological finds from Building No. 7.*

369

## OROSZ KRISZTINA

Aranyozott bőrkárpitok és más bőrből készült lakberendezési tárgyak  
a 15–17. századi magyar otthonokban  
*Gilt leather wall hangings and other leather furnishings in Hungarian homes,*  
*15th–17th centuries*

403

## PAPP ADRIENN

Török kori tímárműhely emlékei a budai Tabánban  
*Relics of an Ottoman-era tannery in Buda's Tabán District*

431

## F. ROMHÁNYI BEATRIX

Mesteremberek és műhelyek a kolduló rendi és pálos kolostorokban  
*Craftsmen and workshops in mendicant and Pauline monasteries*

441

## RUSU, ADRIAN ANDREI

Who cast mace heads in Arpadian-era Hungary?

451

## SÓFALVI ANDRÁS

Kora újkori fogadók és hamuégetők a sóvidéki Só út mentén  
*Early modern age inns and potash huts along the Sóvidék's Só út*  
*(The 'Salt Region's Salt Road')*

463

## SZALAI EMESE

15–17. századi kályhaelemek a gyulai várból  
*Stove tiles (15th–17th-centuries) from Gyula Castle*

473

## SZENDE KATALIN

Malmok a városban. Az energiatermelés topográfiája négy városban  
az iparosodás előtt  
*Mills and towns. The topography of energy production in four Hungarian towns*  
*in the pre-industrial period*

485

## TAKÁCS MIKLÓS

Az Árpád-kori gömbölyű aljú cserépbográcsok két nagyalföldi regionális csoportjáról  
*Two regional groupings of Arpadian-era earthenware cauldrons with rounded bases*

507

## TÓTH ANIKÓ

Középkori edényégető kemence az óbudai Hajógyári-szigetről  
*A medieval kiln from Hajógyári-sziget ('Hajógyár Island'), Budapest*

523

## WOLF MÁRIA

Mezőgazdasági eszközök a borsodi ispáni várat megelőző 10. századi faluból  
*Agricultural implements from a 10th-century village antedating*  
*the ispán's (count's) fortress in Borsod County*

539